

USA-d tabas äsja tõeline ilmapomm

Ameerikat mattis külmalaine, tabas pommitsüklon ja uputas paduvihm.

AIN KALLIS

klimatoloog

“Lähipäevil paugub kohati 10kraadine pakane,” hoiatas üks Eesti lehti nädal tagasi oma lugejaid. Kümme miinuskraadi ja pakane? See koht ei ole küll Eestimaal... Või on rahvas viimaste soojade talvedega juba sedavõrd kohastunud, et vähegi külmemapoolset ilma nime-tatakse pakaseliseks?

Aasta lõppes suuremate üllatusteta

Tõelised külmalained katsid detsembri lõpul – jaanuari algul mitmeid maid maailmas, näiteks Bangladesh, kus mõõdeti tapvaks temperatuurinäiduks +5 °C! Jõulude ajal registreeriti aga USAs Minnesota osariigis õhukülmaks rekordiline –36 °C, kahekümmend päeva hiljem Siberis põhjapoolkera külmapoolusel Oimjakonis koguni –59,6 kraadi.

Külmalaine ei tulnud ameeriklastele sugugi üllatusena – on ju paljudel varasematel aastatel maad tabanud pakasepuhang, sageli just jõulude paiku. Möödunud aasta lõpukuudel oli sealne rahvas ilmaga hädas juba oktoobrist alates, kui idarannikut tabasid tugevad tormid.

Novembri keskel tõi nn järveveefekt Chicago piirkonda maha paksu lume. (Muide, meie kandis võib analoogset ilmanähtust kutsuda laheefektiks: kui külm põhjast saabuv õhumass hilis-sügisel ületab suhteliselt sooja Soome lahte, kaasnevad tulijaga sageli tugevad lumesajud.)

Detsembri keskel ulatus külm juba lõunaosariikideni välja. 25. detsembri varahommikul teatati pidulikult, et 49 protsendil osariikidest on jõulud valged, s.t maas on vähemalt tolli jagu lund. Ainult et ilm ähvardas hullemaks muutuda.

27. detsembril soovitas New Yorgi linnapea Bill de Blasio elanikel võimaluse korral kodus

püsida. Aastavahetuse ajal mõõdeti kuulsal Time Square’il, kus juba 113 aastat on väga suurelt tähistatud uue aasta saabumist, õhutemperatuuriks –13 °C (külmuselt teine koht pärast 1907. aastat; rekord on –17 kraadi 1917. aastast).

Alajahtunud pidutsejaist viidi haiglasse 29 inimest. Isegi vähe, arvestades seda, et kontserdid ja muu meelelahutus algab platsil juba üheksa tundi varem.

Võrdluseks: Eestis mõõdeti aastavahetuse momendil õhu-soojaks Narvas –2,0, Ruhnu +1,8 kraadi.

Külmalaine tõi kaasa ka midagi ilusat – jäässe aheldatud kuulsa Niagara joa. Muide, täielikult on see looduseime külmunud vaid aastail 1848 ja 1912, pea täiesti 2015. aastal, kui õhutemperatuuriks jõe kaldal mõõdeti –22 °C.

Uue aasta viiendal kuupäeval mõõdeti Michigani osariigi linnas nimega Hell 21 külmakraadi, paarkümmend pügalat

rohkem kui samanimelises Norra linnas. Mitmel pool oli isegi külmem kui põhja- ja lõunapoolusel!

Arktika jäist hingust said seekord tunda pea kõik osariigid. Lund sadas isegi Floridas.

Jaanuaris läks pörgukülmaks

Riiki tabas ilmanähtus, mida meteoroloogid kutsuvad pommitsükloniks. Sellist atmosfäärikeerist iseloomustab erakordselt hoogne areng – väga kiiresti langev õhurõhk, tugevad tuuled, talvel pakane ja lumetorm. Kanadas arutati paar päeva tagasi tuulekülmaks jube –52 kraadi!

Seekord ulatus külmakeel isegi Mehiko laheni välja. Mee-nub lugu 2005. aasta jaanuarist, kui üks ettevõtlik mees müüs “Kristuse kehalt kogutud lund”, kausi hind kümneid tuhandeid dollareid.

Lumi oli tõesti haruldane, sest linnas nimega Corpus Christi, mis asub lahe ääres, sadas seda valget imet üldse esimest korda.

Millest on tingitud säärased tugevad külmalained?

Põhjamaade ilmastikku mõjutavad tegelikult päris paljud

kliimanähtused, näiteks polaar-pööris, arktilised võnked (arktiline ostsillatsioon), Põhja-Atlandi võnked, Rossby lained, juga-voolud jne.

Polaarpööris näiteks on tohutu vastu kellaosuti suunda pöörlev madalrõhkkond pooluse ümber. Selle kompaktsus ehk tugevus muutub pidevalt. Kui polaar-pööris on, nagu klimatoloogid ütlevad, nõrk, tekivad temas suured sopistused, mis võivad külma arktilist õhku viia kaugele lõunasse, samuti sooja põhja suunas.

Nii oligi väga külm USA idarannikul ja lõunaosariikides, samal ajal kui Los Angeleses oli 29 kraadi sooja ning sadas paduvihma.

Väga sageli on meie kandis siis soe, kui Ameerikas on külm (nagu Niagara jäätumiste aegadel).

Sellised külmalained on maa-keri kliima normaalsed kõikumised. Mitte iga kord ei järgne tugevale pakasele Põhja-Ameerikas kuumalaine Venemaal, nagu see oli 2010. aastal.

Ja mitte iga külmalaine puhul ei lähe kirja rekordid Michigani osariigi linnakeses nimega Hell ehk Põrgu, nagu juhtus 2014. aastal.

Mitte iga kord ei järgne tugevale pakasele Põhja-Ameerikas kuumalaine Venemaal, nagu see oli 2010. aastal.